

6. Карпушин Е.І. Задачі адміністративного регулювання господарської діяльності підприємств комунальної власності з надання муніципальних послуг / Е.І. Карпушин // Коммунальное хозяйство городов. – К., 2002. – Вып. 36. – Сер.: Архитектура и технические науки. – С. 445-449.

7. Кривуцький В.В. Ефективні форми власності на природні монополії / В.В. Кривуцький // Вісник Національного університету "Львівська політехніка" : Логістика. – Львів, 2005. – № 526. – С. 80-84.

8. Макаренко М.І. Регулювання цін як чинник фінансової стабілізації / М.І. Макаренко // Фінанси України. – 1999. – № 10. – С. 33-38.

9. Макаренко М. Моделі регулювання цін на продукцію природних монополій / М.І. Макаренко // Ефективність реформування української економіки : зб. наук. пр. / НАН України. Ін-т економіки. – К., 1999. – С. 144-149.

10. Никитин С. Монополистическое ценообразование: проблемы и закономерности / С. Никитин. – М. : Изд-во "Наука", 1980. – С. 380.

11. Никифоров А. Ценовое регулирование естественных монополий / А. Никифоров // Вопросы экономики. – 1998. – № 4. – С. 134-143.

12. Онищук Г. Економіка житлово-комунального господарства: нові підходи у формуванні цінової і тарифної політики / Г. Онищук // Економіка України. – 2001. – № 7. – С. 22-28.

13. Чураков А.Я. Державне регулювання фінансової діяльності та ціноутворення природних монополій в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. – К., 2004. – 18 с.

***Якимив В.И., Касинец О.О., Галазюк Н.М.* Теоретико-методологические аспекты регуляции деятельности естественных монополий**

Доказана необходимость государственной регуляции естественных монополий. Определены и охарактеризованы ключевые параметры регуляции деятельности естественных монополий. Проанализирована действующая нормативно-правовая база регуляции естественных монополистических структур в отечественной экономике.

Ключевые слова: естественная монополия, регуляция деятельности естественных монополий, цена (тариф) монополиста, модели регуляции цен, объем производства, качество продукции, инвестиционная деятельность, регуляторные органы.

***Yakymiv V.I., Kasynech' O.O., Galazyuk N.M.* Theoretical and methodological aspects of adjusting of activity natural monopolies**

The necessity of government control of natural monopolies is well-proven. Certainly and the key parameters of adjusting of activity of natural monopolies are described. The operating normative and legal base of adjusting of natural monopolistic structures is analysed in a domestic economy.

Keywords: natural monopoly, adjusting of activity of natural monopolies, cost (tariff) of monopolist, model of adjusting of prices, production volume, quality of products, investment activity, regulator organs.

УДК 336.14+336.2 (477)

**Доц. Н.Б. Ярошевич, канд. екон. наук;
магістрант М.П. Гойда; магістрант В.І. Мельник –
НУ "Львівська політехніка"**

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Висвітлено основні проблеми, які виникають під час формування доходів Державного бюджету України загалом та загального фонду зокрема, як його структурної частини. Проаналізовано структурну динаміку доходної частини загального фонду Державного бюджету України. Подано пропозиції щодо вдосконалення бюджетно-податкової політики.

Ключові слова: державний бюджет, доходи державного бюджету, загальний фонд Державного бюджету України, податкові надходження, прямі та непрямі податки, податок на додану вартість.

Постановка проблеми. Бюджет є не лише фінансовим планом створення централізованого фонду і перерозподілу державних ресурсів, але й одним з основних чинників макроекономічної стабілізації та економічного зростання. Державний бюджет фактично забезпечує функціонування держави, розвиток її економіки, соціальний захист населення. Через бюджет держава акумулює кошти для фінансування пріоритетних напрямів виробництва та соціального розвитку.

Відсутність чіткої регламентації відносин у сфері оподаткування, наявність "тіньової" економіки, що призводить до недоотримання доходів державним бюджетом, наявність значної кількості податків та зборів, з малим фіскальним значенням, які важко адмініструвати та завищені, порівняно зі станом розвитку економіки України, ставки деяких податків, свідчать про неефективність системи формування доходів державного бюджету.

Тому особливої актуальності набуває проблема удосконалення системи формування доходної частини державного бюджету.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми податкової політики та формування доходної частини державного бюджету досліджено у працях багатьох вітчизняних науковців, зокрема І.В. Алексєєва, О.М. Анісимова, Є.О. Балацького, С.О. Булгакової, І.В. Запатріної, Л.М. Іванової, О.В. Кальмук, С.Ю. Курської, І.В. Луїної, М.П. Мельника, П.В. Мельника, Л.І. Новосельської, Ц.Г. Огонь, В.М. Опаріна, В.І. Островецького, Ю.В. Пасічника, Л.Д. Сафонової, С.І. Юрія.

Проаналізувавши праці низки авторів [2-5, 8-10], ми дійшли висновку, що немає одностайної думки щодо шляхів вирішення проблем формування доходів загального фонду Державного бюджету України.

Так, О.В. Кальмук наголошує на необхідності швидкого реформування державної системи оподаткування, шляхом застосування обґрунтованих податкових пільг, легалізації "тіньової" економіки унаслідок зниження податкового тиску та спрощення системи стягнення податків через зменшення їхньої кількості.

Іванова Л.М. підтримує модель переходу до переважного оподаткування прямими податками, оскільки потрібно враховувати неможливість значної частини населення України. Також пропонується замінити ПДВ на податок з продажів, що є простішим в адмініструванні.

Карпінський Б.А. пропонує вдосконалити систему оподаткування з метою реального зниження податкового тиску на суб'єктів господарювання, скасувати численні податкові пільги, які значно порушують територіальну справедливість оподаткування й руйнують економічну мотивацію органів місцевої влади щодо нарощування податкової бази, поліпшити процеси адміністрування податків.

Фадєєва Г.М. зазначає, що реформування з метою удосконалення податкової системи повинно відбуватися у напрямку скорочення податкових пільг, посилення прозорості їх надання та цільового їх спрямування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Доходи державного бюджету є фінансовою базою діяльності держави. Їхній склад, форми мобілізації залежать від системи і методів господарювання, а також від економічних завдань, які вирішує суспільство в той чи інший період.

Склад доходів державного бюджету визначають Бюджетний кодекс України та закони про державний бюджет на відповідний бюджетний рік. Починаючи з 2000 р., державний бюджет поділено на дві складові частини: загальний фонд та спеціальний фонд, що має на меті забезпечити прозору та реальну систему оцінки усіх джерел доходів і визначених пріоритетів їхнього витрачання.

Доходи загального фонду Державного бюджету призначені для забезпечення фінансовими ресурсами загальних видатків і не спрямовуються на конкретну мету. Їх, як і доходи спеціального фонду, поділяють на 4 групи: податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом та трансфери.

Найбільш питому вагу в доходах загального фонду, визначених в законі України "Про державний бюджет України", займають податкові надходження, які в середньому за період з 2005 по 2009 рр. становлять 87,5 % всіх надходжень фонду. При цьому їхня частка постійно зростала за цей період (з 83,9 % у 2005 р. до 91,1 % у 2009 р.).

Основними податками та зборами, що забезпечували доходами загальний фонд, є ПДВ, податок на прибуток, мито та акцизний збір. На них припадало 98,7 % всіх доходів фонду, визначених законом України "Про Державний бюджет України на 2009 рік". На інші – лише 1,3 %.

Аналіз структурної динаміки зазначених податків та зборів свідчить про те, що основну роль в наповненні доходами загального фонду держава відводить непрямим податкам та зборам, на які припадає 73,8 % всіх очікуваних доходів загального фонду в 2009 р. Тобто основний тягар наповнення доходами загального фонду, який становив в середньому за останні 3 роки 77,7 % всіх доходів Державного бюджету України, лягає на плечі населення, яке є кінцевими споживачами товарів та послуг. А це притаманно країнам, що розвиваються, де підприємництво практично відсутнє або мало розвинене.

У розвинених країнах Європи частка податків у ВВП становить приблизно 40-42 % [4]. В Україні вона змінювалася за період з 2005 по 2009 рр. в межах 30-32 %, незважаючи на вищий рівень оподаткування доходів громадян. Основною причиною цього вважають "тіньову" економіку, яка, за оцінками аналітиків [4], досягнула загрозливих масштабів і становить близько 50-60 % податкових платежів, які повинні поступати до бюджетів.

Податок на додану вартість вже давно багато експертів називають одним із найбільш "кримінальних" податків [2], тому що процедура його відшкодування породила багато корупційних схем. Хоча ПДВ і належить основна роль у формуванні доходів загального фонду, його нетто внесок (надходження за мінусом повернення) є порівняно малим. Іншими словами, ПДВ перетворився на засіб "вимивання" грошей із бюджету за рахунок коштів населення.

Світовий банк (СБ) назвав Україну однією з країн із найбільш складною системою оподаткування. За рейтингом СБ і IFC, система адмініструван-

ня податків в Україні – одна з найскладніших у світі. Україна посідає 181 місце серед 183 країн світу за показниками умов сплати податків [10].

Табл. Вади системи адміністрування ПДВ та їхні наслідки

Вади системи адміністрування ПДВ	Наслідки
Закон щодо ПДВ змінюється частіше, ніж набувають чинності зміни до нього (офіційні зміни вносились понад 125 разів)	Нестабільність оподаткування; наявність суперечностей в оподаткуванні ПДВ
Систематичне неповернення державою ПДВ компаніям-експортерам	З України може піти низка іноземних компаній та збанкрутувати низка вітчизняних
При отриманні експортного відшкодування ПДВ на підприємстві не залишається жодного оригіналу ВМД, лише самі копії. Підпунктом 7.4.5 Закону про ПДВ не дозволено включення до податкового кредиту будь-яких витрат зі сплати податку, що не підтверджені податковими накладними чи митними деклараціями (а не їхніми копіями).	Неможливість отримати відшкодування ПДВ з бюджету підприємствам-експортерам через недосконалість процедури
У разі спорудження основних фондів немає податкового кредиту до їх повного будівництва	Вигідніше займатися торгівлею або купувати основні фонди, а не займатися їх виробництвом власноруч
Отримавши дарунок із закордону у вигляді обладнання, відповідно до закону підприємство має сплатити ПДВ, при цьому податкового кредиту немає, оскільки відсутня операція з його придбання (виготовлення)	Система адміністрування ПДВ стоїть на заваді оновлення основних засобів
Операції з внесення основних фондів у статутний фонд оподатковуються ПДВ в загальному порядку. Отже, ще нічого не заробивши, лише вклавши основні засоби, вже потрібно заплатити ПДВ	Система адміністрування ПДВ стоїть на заваді стимулювання інвестиційної діяльності
Передача об'єктів спільної діяльності назад учасникам спільної діяльності підлягає обкладанню ПДВ	Під час здійснення спільної діяльності платники ПДВ двічі сплачують ПДВ за своє майно
До 24.11.2009 р. банки при продажу застави, зокрема нерухомості та автомобілів, сплачували ПДВ	ПДВ сплачувалось двічі – під час купівлі нерухомості чи авто та під час їх продажу банками, як заставного майна.
Через ПДВ українські товари за кордоном коштують дешевше, аніж в Україні. У країні-виробника товар виявляється дорожчим, аніж у країні-споживачеві	Знищується власна переробна промисловість і з допомогою ПДВ економіка України стає сировинним придатком
ПДВ при купівлі легкового автомобіля не належить до валових витрат, хоча підпунктом 7.4.2 п. 7.4 ст. 7 Закону України "Про податок на додану вартість" це прямо передбачено	Невідповідність у законодавчих актах, наявність суперечностей між ними
Експортерам зерна ПДВ відшкодовують натурою – зерном, за рахунок державного продовольчого резерву тоді, як Україні не вистачає борошна	Система адміністрування ПДВ ставить під загрозу економічну безпеку України

Викладене свідчить про неефективність системи надходження коштів до Державного бюджету України загалом та загального фонду зокрема, як його структурної частини.

Тому потрібно здійснити невідкладні реформи у бюджетній системі, зокрема щодо формування доходної частини Державного бюджету, насамперед, шляхом прийняття Податкового кодексу України, який би чітко регламентував відносини у сфері оподаткування, відчутно послабив податковий тиск, спростив процедуру податкового адміністрування та створив надійний захист прав платників податків.

Наступним кроком повинно стати зміщення акценту з оподаткування переважно непрямими податками в бік прямих. Тобто оподаткування непрямими податками не можна вважати остаточною метою створення ефективної системи формування доходів загального фонду. Вона може бути лише проміжною з наступним переходом до системи оподаткування переважно прямими податками. При цьому непрямі податки повинні бути як і джерелом наповнення бюджету, так і інструментом у боротьбі зі шкідливими виробництвами, умовами праці, звичками тощо.

Систему сплати ПДВ доцільно докорінно реформувати або запровадити на його основі новий податок. Останнім часом пропонують замінити ПДВ на податок з продажу (реалізації).

Прихильники існування ПДВ у чинній редакції посиляються на такі аргументи: у разі скасування ПДВ скоротяться витрати держбюджету на третину; податок із реалізації має таку ваду, як кумулятивний ефект; запровадження податку з реалізації перешкоджатиме розвитку малого і середнього бізнесу; при використанні податку з реалізації буде неможливо визначити його частку у вартості продукції, а значить і повністю відшкодувати його при експорті.

Прихильники заміни існуючого ПДВ на податок з реалізації посиляються на такі його вади: ПДВ залишається невиправдано складним в адмініструванні і непередбачуваним податком; порядок сплати податку не завжди однаковий для однотипних підприємств однієї галузі; постійні затримки з відшкодуванням податку на додану вартість знижують ліквідність підприємств.

Подальше реформування потрібно здійснювати також із зменшенням кількості податків та зборів, які мають мале фіскальне значення і їх важко адмініструвати. При цьому пропонується як скасовувати деякі неефективні податки та збори, так і, за змогою, їх об'єднувати та вдосконалювати. У процесі податкового реформування потрібно скасувати податкові пільги, які надаються за галузевим принципом, а також припинити економічні експерименти, пов'язані з пільговим оподаткуванням. Одночасно потрібно передбачити можливості стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання незалежно від того, до якої галузі вони належать.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Виходячи з викладеного, основними шляхами удосконалення чинної системи формування Державного бюджету України загалом та загального фонду, як його структурної частини зокрема, є:

- зміщення акценту на оподаткування переважно прямими податками та зборами;

- удосконалення непрямого оподаткування, шляхом заміни ПДВ податком з продажу (реалізації);
- зменшення кількості податків та зборів, що мають мале фіскальне значення та важкі в адмініструванні;
- скасування різноманітних галузевих пільг, стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності, підтримка вільних економічних зон.

Актуальними також залишаються дослідження щодо порядку та механізмів заміни ПДВ на податок з продажу, зменшення кількості податків та зборів, заміни існуючих новими, досконалішими, податками та зборами, які стимулюватимуть інноваційну та інвестиційну діяльність суб'єктів підприємництва.

Література

1. **Артус М.** Бюджетна система України : навч. посібник / М. Артус. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 220 с.
2. **Барановська І.В.** Проблеми реформування податкової системи в умовах кризи / І.В. Барановська, Т. А. Варварич // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 8(98). – 194 с.
3. **Іванова Л.М.** Окремі аспекти реформування податкової системи України. / Л.М. Іванова // Наукові записки. Том 77, Юридичні науки / Національний університет "Києво-Могилянська академія". – 2008. – С. 86-90.
4. **Кальмук О.В.** Бюджетно-податкова політика України у контексті світового досвіду / О.В. Кальмук // Вісник Донецького університету. – Сер. В: Економіка і право. – 2007. – Вип. 1. – С. 1523-1528.
5. **Карпінський Б.А.** Особливості реформування податкової системи України / Б.А. Карпінський, Н.С. Залуцька // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2006. – Вип. 16.7. – С. 186-191.
6. **Карпінський Б.А.** Продуктивність і сталий розвиток економіки / Б.А. Карпінський, С.М. Божко : монографія. – Львів : Изд-во "Логос", 2004. – 274 с.
7. **Соколовська А.М.** Податкова політика в Україні у контексті її впливу на розвиток економіки / А.М. Соколовська // Фінанси України. – 2006. – № 9. – С. 65-81.
8. **Фадєєва Г.М.** Аналіз сучасного стану податкової системи України та шляхи її удосконалення / Г.М. Фадєєва, О.Ю. Гладкова // Економічний простір : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : Вид-во ПДАБА, 2008. – № 12/2. – 171 с.
9. **Остапенко Л.В.** Про стан відшкодування ПДВ та дії ФПУ / Л.В. Остапенко, Н.К. Назімова // Офіційний веб-портал ФПУ. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.fpsu.org.ua>.
10. **У Мінфіні** України пропонують підвищити ставку ПДВ до 25 %. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.dtki.com.ua>.

Ярошевич Н.Б., Гойда М.П., Мельник В.І. Проблемы формирования общего фонда Государственного бюджета Украины

Отражены основные проблемы, которые имеют место при формировании доходов Государственного бюджета Украины в целом и общего фонда, как его структурной части, в частности; проведен анализ структурной динамики доходной части общего фонда Государственного бюджета Украины; поданы предложения относительно совершенствования бюджетно-налоговой политики.

Ключевые слова: государственный бюджет, доходы государственного бюджета, общий фонд Государственного бюджета Украины, налоговые поступления, прямые и косвенные налоги, налог на добавленную стоимость.

Yaroshevych N.B., Hojda M.P., Mel'nyk V.I. The problems of the forming of the State budget of Ukraine

In the article the basic problems which take place at forming of profits of the State budget of Ukraine are reflected on the whole and the general fund as its structural part, in particular; the structural dynamics of the profitable part of the general fund of the State budget of Ukraine are analysed; suggestions to improve the budgetary-tax policy are given.

Keywords: state budget, profits of the state budget, general fund of the State budget of Ukraine, tax receipts, direct and indirect taxes, tax value-added.